

რედაქცია

სიმონსონოვის ქუჩაზე, ნაზაროვის სახლში, პირველი კლასიკური გიმნაზიის უკან.
ხელის-მარჯვენა, მიიღება თბილისში «დროების» რედაქციაში, ქუთაისში, ჭილაძეების წიგნის მაღაზიაში, გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: В. Тифлис, къ редакцію «Дროба»
«დროების» ფასი
მთელი წლისა... 9 მან. სამის თვისა... 3 მან.
ექვსის თვისა... 5 მან. ერთის თვისა... 1 მან.

დროება

შანი განცხადებისა

სტრიქონზე რვა კაპ. განცხადება მიიღება ქართულს რუსულს და სხვა ენებზედ...
თუ საქიროება მოითხოვს; რედაქციის განსწორებს და შეამოკლებს დასაბუქდად გამოგზავნილ წერილებს. დაუბუქვალ წერილებს რედაქცია ვერ დაუბუქებს აუტორს.
ცალკე ნომერი «დროებისა» ღირს 5 კაპეიკა

გამოდის ყოველ დღე ორშაბათს გარდა.

СЪ 1-го ЯНВАРЯ 1884 ГОДА

ВЪ ТИФЛИСѢ БУДЕТЪ ИЗДАВАТЬСЯ

НОВАЯ ЕЖЕДНЕВНАЯ (350 НУМЕРОВЪ ВЪ ГОДЪ) ЛИТЕРАТУРНО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ

ГАЗЕТА

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

подъ редакціею А. В. СТЕПАНОВА (бывш. редакторъ «Юрид. Обозр.»)

Объемъ газеты — печатный листъ средняго формата; программа — общая всѣмъ литературно-политическимъ ежедневнымъ изданіямъ.

Подписная цѣна съ пересылкою и доставкою: на годъ—10 руб.; на 6 мѣс.—6 р., на 3 мѣс.—3 р. 50 к., на 1 мѣс.—1 р. 50 к.

Подписка (городская и иногородная) и объявленія (по 5 коп. за строку петита) принимаются въ Тифлисъ исключительно въ Газетномъ Агентствѣ В. Шавердова; въ С.-Петербургѣ-же и Москвѣ—въ книжныхъ магазинахъ «Новаго Времени».

Временное (до 15-го декабря) помѣщеніе редакціи: Давидовская ул., д. Кабанова, квартира редактора.

За газетой обезпечено постоянное сотрудничество: кн. К. А. Бебутова, Вс. М. Гаршина, П. А. Измайлова, С. Н. Кривенко, Н. Я. Пиколадзе, П. А. Опочинина, А. Н. Плещеева, П. Ф. Тхоржевскаго, Гл. И. Успенскаго, Н. А. Шаврова.

შეკრებები

(ქრდილოეთის საავტოროსი...)

1 ნოემბერს.

კამბარაშკაში. ის ხმები, ვითომც ფოსტის დეპარტამენტის ნადირექტორადს პერჭილიევს აპელიაციური საჩივარი შეეტანოს, ტყუილი გამოდგა; 27 ოქტომბერს სენატის განჩინება შესრულდეს. კომისიამ, რომელსაც მინდობილი აქვს ლერმენტოვის ძე-

ლის დადგმა პიატიგორსკში, აკადემიკოსი ოპეკუშინის პროექტი საუკეთესოდ იცნა.

ბარლინი. დიდმა მთავარმა ვლადიმირ ალექსანდრეს ძემ და დიდმა მთავარინამ მართამ შავლეს ასულმა გუმინ იმპერატორთან ისაძილეს და დღეს სადამოზე პეტერბურგში მიდიან.

სოქოი. ტყუილია ის ხმები, ვითომც მთავარმა ალექსანდრემ

მთვარის შუქზედ გაარჩია ცხენოსანი, რომელიც ნაბადში გხეულიყო და პირუტყვს წყარად მთრახის ცემით აჩქარებდა.—ზინ იქნება, რომ ასე ჩქარობს? გაუბრინა ბეჭიას თავში და მოიწვინა ყველაფრის შეტყობა. მოხვეე გადახტა და ზედ გზის პირას ქვას გაეკრო. ცხენოსანი კი დანდობილად მოდიოდა და თან ბეჭიას უახლოვდებოდა.

მართაშად ცხენი უკან მიაწყდა, რადგანაც მოხვეე გადახტომასთან ერთად ჯილაფში ხელი წააგლო და ცხენს ისე ძალზედ დაჰკრა, რომ პიატიგორსანმა პირუტყვმა ტყვილისგან უკანა მუხლებით ჩაიკეცა. უკნობი იარაღს მისწვდა, მაგრამ გვიანდა იყო, რადგანაც ბეჭიას დამბახის ლულა გულზედ დასდებოდა.

— არ გაინძრე, თორემ მოგკლავ! დასჭყიელა მოხვეემ და უკნობიც დამორჩილდა, რადგანაც ჰხედავდა, რომ მოხვეეს ჩახმახის დასხლეტის მეტი აღარა უნდოდა.—ა, რომ თავისი მუქარა აღესრულებინა. უკნობი გა-

იჩრვლა სახელმწიფოებთან რუსეთზე, რომ ეს უკანასკნელი ბერლინის ტრანქტატს არდევსო; გაულებარსის მისია ფრიად მოსარჩებელია; ჰფიქრობენ, რომ გაულებარსის წინადადებათ მიიღებს ბულგარიის მთავრობა და რუსის ოპიციონების სამსახურის შესახებ საქმეც კეთილად გათავდება.

ლონდონი. მადაგასკარის დელაქაბაში რევოლიუცია ასტუდა პირველი მინისტრი მოკლეს; ხანდევნეს ის პირნი, რომელნიც მადაგასკარელებს საფრანგეთში ჰყვანდათ გაგზავნილი და რომელთაც აბრალებენ, რომ მეტის-მეტად ბევრი დაუთმეს საფრანგეთსაო, ჭრანცუები ომის დაწყებას აპირობენ.

კამბარაშკაში. დღეს გამოვიდა პირველი ნომერი «პეტერბურგის უწყებებთან» ახალი რედაქციით.

განეთი გვპირდება, რომ პოლიტიკურს და ეკონომიკურს კითხვების შესახებ ის მიჰყვება პრაქტიკულს მიმართულებას და არ იქნება გატაცებული არც ლიბერალური და არც კონსერვატული დოქტრინებითა.

ბარლინი. დღეს იმპერატორმა ისაუბრა რუსეთის საელჩოში დიდ მთავართან და მის მეუღლესთან; სადამოზე იმპერატორს ჰქონდა სადილი, რომელზედაც იყვნენ მიწვეულნი დიდი მთავარი მეუღლით და გირსი. დილას გირსს

ფიქრდა ამ ხმაზედ. მს იყო ოსი მეტურყო, რომელსაც ბეჭიასთან შეყრა არაფრად ესამოინა.

— რაისთვი მომკლავ, — უბასუხა იმან, განა იარაღი მოკეთისთვის არის?

— თემურყო! კითხვით და გაკვირვებით წამოიძახა ბეჭიამ.

— მე ვარ... მაღლი უფალს, რომ მოგწიე. შენ მოგდევდი და მოწვევის იმედი გადამიწყდა... ნახე ცხენი როგორ გავაოვლიანე... თუ სისხლი არ «უყარე» (გამოეუწვი) მხრებში დადგება.

მოხვეე იქამდინ გასტერებულოყო, რომ სიტყვა ველარ მოეხერხებინა. რამდენიმე საათის წინად, იმან თემურყო შინ დააგლო, მკაცრად მოექცა; არა მეგობრულად, დარწმუნებული იყო, რომ ოსი გულ ნატკენი დარჩა. მაშ სად მიდოდა ასე გამალებული, საით მიეშურებოდა, რად გაეოვლიანებინა ცხენი?

— მე მომდევდი? იკითხა მოხვეემ, თითქოს თავის თავს ეკითხებოდა და მემრე დაუმატა: უფალმა იცის, მარ-

ჰქონდა ხანგრძლივი მოლაპარაკება გაცხილდთან და შემდეგ მიიღეს ის იმპერატორმა და შემდეგ პრინცმა; გირსი ნახავს ბისმარკსა ჭრიდრისხრეუმი და შემდეგ წავა პირ და პირ შვეიცარიაში.

გაზეთების ცნობანი შესახებ არტიკლერიის გაძლიერებისა უსაფუძვლონი არიან.

შინაური პრონია

ზორილამ გვატუობინებენ, რომ იქაურ სოფლებში ქურდობისა და ერთმანერთის ცეცხლის-წაკიდების მოსპობისათვის მთავრობას ასი ყაზახი მიუცია თურმე მაზრის უფროსისათვის აქა-იქ სოფლებში ჩასაყენებლად.

ამ დღეებში მოვიდა სამშლვარ გარეთილამ ერთი ჩვენებური ყმაწვილი კაცი, რომელიც იქ აგრონომიას სწავლობდა. მს ყმაწვილი კაცი აპირებს ჩვენში გამოჩენილი მეცნიერის პასტერის სისტემის გამოცდას შესახებ ცხვარზედ ყვავილის აკრისა. ამ ავადმყოფობით დიდძალი ცხვარი ეღუპებათ ჩვენს მეცხვარეებს და თუ პასტერის სისტემა ჩვენში გამოდგა, დიდი შეღავათი მიეცემა მათ.

ჩვენ შევიტყეთ, რომ ერთს თავისით-ნასწავლს მებანიკს მოუგონია ახალი კარვის ჭორმა და მოდელიც გაუკეთებია. ძარაგს ექნება ექვსი არშინი სიგძე და ექვსი არშინი სი-

«დროების» ჭელტონი, 3 ნოემბერი.

სიტყვა*)

(მოთხრობა)

მოლოდინ მი ბეჭიამ რამდენჯერმე მოისცა უბეზელ ხელი და გასტერებით ცას დაუწყო ყურება, რომელიც სრულიად მოწყენილი იყო.

— რა ამბოვია? გაკვირვებით წარმოასტეა იმან. — წვიმა კი არ ყოფილა და მე კი მთლად დასველებული ვარ?!

მერე მოაგონდა სიხმარი, მოაგონდა ბრძოლა, წვალება, რომელიც ძილის დროს გამოიარა და მიხედა, რომ წყვეტებანი ოფლი მოსელოდა.

იმას დრო აღარა ჰქონდა ამ საგანს დაჰკვირვებოდა, რადგანაც ცხენის ფეხის ხმა თან-და-თან მოახლოვდა და მომავალს კი, მტერი იქნებოდა თუ მოკეთე, დახვედრა უნდოდა. შიარა ცოტა ხანმაც და

*) იხ. «დროება» № 216.

თალს უბნობ, თუ ტყუილს... მაგრამ მაინც მჯერა შენი სიტყვები... ჩამოხე ცხენიდან და შემხდი ქობში. ამ სიტყვებით მოაშორა დამბახა და წელში გაიგდო.

— რაისთვი არ გჯერა?... მორღუყოს პურ-მარლილი მომაგონდა და მარტოდ შენი დაგდება არ მოინდომე... ცხოთა აღგილას, ცხოთა ქვეყანაში რას გააწყობ? მე კი ნაცნობები ბევრი მყავს...

— იარე, იარე ქობში და იქ გაიმბობ, — უთხრა ბეჭიამ და ის იყო გაბრუნდა, როდესაც გავარდა დამბახა და მოხვეე მკლავს მისწვდა, რადგანაც თემურყოს ტყვიამ რბილ ხორცში გაუარა.

— ძაღლო, ძაღლო, დაუნდა ძაღლო! სიმწარით და სიბრაზით წარმოასტეა ბეჭიამ და კბილების ღრქიანლით გაუმიზნა თოფი თემურყოს, რომელსაც ცხენი გაებრუნებინა და მიატყნებდა. რამდენიმე წამმა ნიშნის ამოღებაში გაიარა, ყველა «გაჩქარებულიყო»... საერთო სიჩუმეს მარტო

განე. ღადმა და აღება ამ კარვისა აღვილია თურმე, არც მეტის-მეტი სიმძიმე აქვს, თუმცა ყოველისფრით მოწყობილია, კარით, ფანჯრით და სხე. უსი იქნება თურმე რვა თუმა-ნი. ამ კარვის გამოშვანი აპირებს თურმე პრივილეგიის აღებას.

პეტერბურგელი ქართველი სტუ-დენტები გეთხოვენ გამოვაცხადოთ შემდეგი მათი სათხოვარი ქართულ ჟურნალ-გაზეთების რედაქტორები-სადმი:

«ღეს ჩვენი უნივერსიტეტის სტუ-დენტების სამკითხველოში მარტო «ღრობა», «იერიია» და «ქართული ბიბლიოთეკა» მოდის. ძლიერ კარგი იქნება, რომ სხვანიც არ დაგვივიწყებდნენ და «იშედის», «შრომის», «მწყემსის», «ნობათის» და «მომ-ბის» რედაქციებიც თავიანთი მხრით გამოგვიგზავნიდნენ ნომრებს. რუსეთის იმპერიის ყოველის ერვენების გაზე-თები და ჟურნალები იგზავნება აქ, სამხლარ გარეთიდგანაც კი, მეტად-რე სლავიანებისა და სამხლარ გა-რეთელ პოლიაკების რედაქციებისაგან, და ჩვენი რედაქციები თითქო განგებ იღვენ უკან. შეძლება რომ გვერ-დეს, გამოვიწერდით, მაგრამ სად არის? ჩვენი შეძლებით სულსაც ძლივს ვი-ბრუნებთ და გაზეთები როგორღა გამოვიწეროთ. ამ თხოვნას ის გა-რემოვბაც გვაბედინებს, რომ ამდენი გაზეთები სულ უსასყიდლოდ მო-დის.

თუ არ დაიშურებენ და პატივს სცემენ ჩვენ თხოვნას, უმორჩილესად ვსთხოვთ პატივცემულ რედაქტორებს ამ აღრესით გვიგზავნონ ნომრები: **Въ Пет. Им. унив. Въ студен-ческую читальню.**

პეტერბურგელი ქართველი სტუდენტები პეტერბურგ.

მართის პეტერბურგელი გაზე-თის სიტყვით ამ შემოდგომამდე მიუ-

ყვათ ხელი ძველის ქართულის წიგ-ნებისა და ნიუთების გასინჯვისათვის იერუსალიმში, სინაიზედ, ათონზედ და კონსტანტინეპოლში. ამ საქმეს ხელმძღვანელობს თურმე უფროსი მართლმადიდებელის მისიისა იერუსა-ლიმში.

ბათუმიდამა სწერენ «ნოვოე მრეშიას», რომ პორტო-ფრანკო იქ სამს ვერსზე გაუგანიერებათ. სახელ-მწიფო ქონებათა მინისტრს გაუსინ-ჯავს, თუ როგორ აშრობენ ქაობებს ბათუმის არე-მარეში და ძალიან კმა-ყოფილი დარჩენილა. მარგა დიდი აღვილი, რომელიც უწინ ქაობებს ეჭირა, ეხლა სახანა-სათესად გამოდ-გება თურმე.

მარგი ხანია, რაც მუთაისი გრძნობდა ახლის სასაფლაოების სა-ჭიროებას. ძველი სასაფლაოები ეკ-ლესიებთან ისე აიგო მიცვალებულე-ბით, რომ ხშირად ჯერ კიდევ და-უხრწნელს გვამს ამოთხრიდნენ ხოლ-მე, თუ ახალი მკვდრის დასაფლავება უნდოდათ. აღარც უჩივებისა და სომ-ხებ-ფრანგების სასაფლაოებზედ მოი-ძებნებოდა თავისუფალი ადგილი. როგორც იყო ახლა ეღირსა რიონის მარცხენა ნაპირის მოსახლეთ მანც ახალი სასაფლაოები. მუთაისის სი-ზნთით განთქმულმა თვით-მმართვე-ლობამ გამოძებნა, როგორც იყო, თავისუფალი ადგილი საღორიის ეზერ-ში და მიუჩინა ქალაქის ერთს ნა-წილს სასაფლაოდ. ეს სასაფლაო ად-გილები გარდაეცა მცხოვრებლებს ამ თვის 30-ს რიცხვს. მცხოვრებლებმა თვითონ უნდა გასწმინდონ ეს ად-გილი. ძველს სასაფლაოებზედ მკვდრე-ბის დამარხება აღიკრძალება სამი თვის შემდეგ ამავე თვის ექვსი რიც-ხვიდგან. ეს ძალიან კარგი, მაგრამ, მგონია, დრო არის ქალაქის თვით-მმართველობამ რიონის მარჯვენა ნა-პირისაკენ მცხოვრებლებზედაც მოი-

ატარებს. მაქონილი კანაფი ფილთა-საგით გააგმელა და იარის პირებში «სანახავად» მისცა. პერანგის სახე-ლით მაგრა შეიკრა იარა და წავიდა თავის ქონში, სადაც გათენებას მო-უთმენლად ლოდინი დაუწყო.

XX

ალიონის აწევასთან ერთად, ბეჟია გამოვიდა კარზედ, ჩავიდა წყაროს-თან და იარა, რომელიც მარილს მთლად მოეშუშა, კარვად მოიბანა; მერე ისევ გაქონილის კანაფის ფილ-თა გაიკეთა და ნაპირებზედ წერწყვით დასველებული მრავალ ძარღვას ფოთ-ლები გადააფარა, რომ ჭრილობას ხავარი არ აეკრიფა.

ბეჟი სისხლის დენას მოხვევ არა მცირედ დაესუსტებინა და იმისი მა-გარი აგებულემა შიმშილს აგრძნო-ბინებდა. შასინჯა გუდა, რომელშიც გამხმარი მჭადისა და ყველის ნამ-ტვრეები ეყარა და იმითი ისაუზმა, დალია წყალიც და წყნარად შეუდგა მთასა.

ბეჟიას ხშირად დასვენება სჭირდ-

ფიქროს და იმათაც მისცეს სადმე ახალი სასაფლაო ადგილი. მეტადრე საესეა მკვდრებით წმ. ბიორგის ეკ-ლესიის გალავანი. მაცვალებულთა კუბოები ერთი-მეორეზედ არიან და-მარხულნი და საშინელი, ათას-გვა-რის ავად-წყოფობისგამჩენი, მძოვრის სუნი ტრიალებს მის ახლო-მახლო. აი სწორედ ამ ადგილზედ ითქმის: ადგილი ესე არს სასიკვდინე მცხოვრებთათვის; თუმცა ჩინოტკიანისა მარკებელი, ხოლო მთელის კაცისა ჩინოტკის გა-მჩენი საშუალება.

ჩვენ სარწმუნოდ შევიტყვოთ, რომ სამეგრელოს სასულიერო სას-წავლებლის ზედამხედველს ბ. ხელა-შვილს თხოვნა მიუცია და სამსახუ-რისათვის თავი გაუწევებია. ჩვენ, რა-საკვირველია, არ ვიცით, თუ რამდენ-ნად საფუძვლიანი იყო ის ხმები, რო-მელნიც მანდ გვესმოდა და იწერე-ბოდა კიდევ ჩვენს გაზეთში. ეს კი უნდა ვიფიქროთ, რომ აქ მცირე ადგილი არ ექნებოდა ჩვენებურს ინტრიგასა და მათქმა-მოთქმასა. ბ. ხე-ლაშვილის მაგიერად ამწესებენო ზე-დამხედველად რუსს, მბილისის სასუ-ლიერო სემინარიის ერთს მასწავლე-ბელსაო.

წერილი პეტერბურგად.

ნათქვამია, ღმერთი ისე არ გასწი-რავს თავის განაჩენს, რომ ერთხელ მანც არ მოხედოს წყალობის თვა-ლითაო; ან პირ-და-პირ სასწაულით იხსნის, ან და სხვების მავალითის ყუ-რებით ახსნენენს თავსაო; მაგრამ ახლა იმისთანა დრო შეგვხვდა, რომ კიაც კი იბრძვის თავის არსებობისა-თვის და კაცს ხომ გულზედ ხელების დაკრეფა უჯრო არ შეგვჩენს...

შალა ისეთი დროა, რომ კაცმა თუ თავის გამოჩენისათვის არ იზრუ-ბოდა, რადგანაც სისხლ-მოკლებული გული ჩქარ-ჩქარად აუჩქაროდებო-და და დასუსტებული ძარღვები ცან-ცანს დაუწყებდნენ ხოლმე.

ის თან-და-თან გაიმართა, მუხლე-ბი გაუმაგრდნენ და ნაბიჯიც გაუ-სწორდა. მოხვევ არ იყო განაზებუ-ლი და სიცოცხლის ძალა ადვილად შევლოდა ძალის აღდგენას. შეკრუ-ლი ხელი, სისხლში ამოსვრილი ტა-ნისამოსი და ფერმიხდილობა აქტი-ვებდა, რომ მოხვევ კარვად ვერ იყო, თორემ სხვაფრავ ვერას შეატყობდით. ჩვეულებრივი დაღონება, ტკივილის უშველი შედეგაც არ იხატებოდა მის სახეზედ.

მრთამად უკანდგან მოესმა ცხე-ნების ფეხის ხმა და მოიხედა, — რამ-დენიმე მხედარი, მორთულ-შეკმაზუ-ლები მხიარულად მოდიოდნენ.

ბეჟი ამ ადვილად გარჩია, რომ ესენი მთის ქისტები იყვნენ და წა-მოწვეის უმაღ მიესალმა.

მომავალთ მაღლი გადუხადეს და პირველსავე შეხედვაზედ შეამცნიეს,

ნა, თავის თავი უნდა დამარხულად ჩასთვალოს. თუ გვიხდა, რომ მუროვამ ჩვენზედ სწვროს, ჯერ ჩვენ უნდა შეგ-ვისწავლოს ან შევასწავლოთ ჩვენი თავი, რომ აწინდელის პროგრესის ასპარეზზედ პატარა ალაგი ჩვენც და-გვიტომან. თორემ ჩვენზე, განსაკუთ-რებით ჩრდილოეთისკენ, სრულებით არაფერი იციან. მბილისი სომხეთის სატახტო ქალაქი ჰგონიათ, მიმიადინი მბილისის მახლობლად; ქართული სახელმძღვანელოები სომხურ სახელ-მძღვანელოებთან ეჩვენებათ; ზოგი კათედრიდან თავებდად სირეგვენს გვეამებს — ქართველებს მიწის მუ-შაობა თბილისელ გერმანიელ კო-ლონისტებმა ასწავლესო. ამისთა-ნა აზრები რომ გამოვკრიფოთ დღეს მეროპის ლიტერატურიდან, მრთელი წიგნი დაიწერება; მართალია სი-მართლე მათში ცოტა იქნება, მაგ-რამ ძალა მანც ექნებათ, იმიტომ რომ დაბალს ღობეს ყველა ზედ გა-დააბიჯებს.

სამეცნიერო მოღვაწეობიდან უინ-ტერესო არ იქნება შევატყობინო მკითხველს ორიოდე ჭაქტი «ქართ-ველოლოგიის» ამამალლებელი, თუ შეიძლება ასე ვსთქვათ. თუ რაოდ-ნად მიიქცია ჩვენმა ძველმა ხელ-ნა-წვრმა ლიტერატურამ ევროპიელ მეც-ნიერთა ყურადღება, ეს იქიღამა ჰსჩანს, რომ შარშან ზაფხულს პა-რიჟელი ორიენტალისტები ოფიცია-ლურად ითხოვედნენ აქაურის პალეს-ტინის საზოგადოებისაგან სამეცნიე-რო აკადემიის საშუალებით პეტრე ქართველის ბიოგრაფიის პირს; თუ მოგვხსენებდათ, ეს პეტრე ქართველი იყო, მათუნის ენისკოპოსი და ქართ-ველთა მეფის ბარასაკურის ძე. მის ბიოგრაფიაში, რომელიც სირიული-დან ქართულად არის თარგმნილი. შემოხსენებულნი ორიენტალისტები ბეერს იმისთანა ცნობებს ჰპოვებენ, რომელნიც ზოგიერთ ისტორიულს

რომ მგზავრი დაჭრილი უნდა ყო-ფილიყო.

მისტებმა შეაყენეს ცხენები, ჰკით-ხეს ვინაობა და იმის დამპყრელის სა-ხელი.

— ლარსელმა თემურყომ დამ-ჭრა, — უპასუხა მოხვევმა.

— ოსმა? — ჰკითხეს იმათ.

— ოსმა.

— ოსი იქნებოდა, სტუმარს კაცს აქ სხვა ვინ დასჭრიდა! — წარმოსთქვა ერთმა, ცხენიღვან გადმოხტა და ბე-ჟიას უთხრა: მოდი ცხენზედ შე-ჯექ.

— არა მიშავს-რა, ასეც კარგათა ვარ.

— მოდი, მოდი — დაჭრილი ხარ.

— მოიცა, კრილობა ეუნახოთ, იქნება კარვად ვერა აქვს შეკრული. დაუმატა მეორე ქისტმა და მივიდ-მოხვევსთან.

შველანი ჩამოხტნენ და მივიდნ დაჭრილთან, გაუსინჯეს შეკრულო-ბა და მოიწონეს.

— მარლი არ ჩიყარე? ჰკითხა ერთმა.

ჭაქტებს ნათელსა ჰყენენ. ჯერ ის უბრალო გარემოებას სასიამოვნო უნდა იყოს ჩვენთვის, რომ საფრანგეთის მეცნიერები ჩვენი ხელოვნების გარჩევას შეუდგნენ. ამ ამბავს არა ნაკლებ სასიამოვნო ჭაქტი უნდა დაუერთო: სწორედ ამავე ხანებში ბერძანიელი მეცნიერი ბერლინიდამ ითხოვდა ბატ. ჩუბინაშვილისაგან რუსულად თარგმნილ მახტანგის სჯულებს. მაც სანუკეშო მოვლინება უნდა იყოს, რომ ქართული სჯულდებულობა სხვების ცნობის მოყვარეობასა ჰსძრავს, თუმცა აქაურნი საგნის უმეცარნი კათედრიდანაც კი ბეღენ თქმას, ბიზანტიის სჯულდებულობა ქართველებმაც კი გაიცნეს; იმათ ორიგინალური არაფერი არ მოეძებნებათო, მათი სჯულდებულობა სულ უცხო ხალხების სჯულთაგან შესდგებაო.

მითხველებს უნდა ეცნობოთ აგრეთვე, რომ «მართლის ცხოვრება», რომელიც ძველადგანვე იყო ცნობილი, მე-X და XI საუკუნეში სომხის სწავლულებმა თარგმნეს და ახლა მხითარისტები ამ სომხური თარგმნის დაბეჭდვას აპირებენ. სომხურის ენის პროფესორს ბ. შინს განზრახვა აქვს ეს თარგმანი სთარგმნოს რუსულად და შეადაროს ახლანდელ «მართლის ცხოვრებას», რომ შეიტყუონ ნამდვილად, რანაირი ცვლილება მომხდარა მახტანგის კომისიის გამო.

ამ სამოქალაქო ისტორიისა და ზოგადოდ ლიტერატურის ისტორიის საქმეს არა ნაკლებად მოუწყობს ხელს ის გარემოება, რომ ბ. მქრომიძის მიერ დაბეჭდილი აპირებს პეტერბურგში ქართული ისტორიისა და ბელეტრისტიკურის ხელთაწერების ბეჭედს. ეს საქმე თუ აქ დაიწყოს, ჯერ იმ გულ-გრილობისა და დაუდევრობის ბრალია, რომელითაც თბილისელები ეკიდებან ამ საქმეს; მაგ. ჩვენ

ვიცი, ჯერაც არ გაუთავებია კომისიას «მისრამიანის» რედაქციაო.

პირველად დაიბეჭდება, როგორც ბ. ჩუბინაშვილი ამბობს, «მეფისტყაოსანი» თეიმურაზის სრულის განმარტებითურთ; შეიძლება ორ ტომათაც გაიყოს სიდიდის გამო. ბ. ჩუბინაშვილის ახალი ქართული გრამატიკა ორი სამი დღეა, რაც დაიბეჭდა და მალე გამოვა. რაც შეეხება მის ღირსებას და მეთოდს, ეს კრიტიკის საქმეა და ამას კი ამბობს თვითონ ავტორი, რომ გრამატიკული კანონები სახალხო პოეზიაზედ მაქვს დამყარებულიო და პირველის შეხედვით თითქო უკანონო ზმნები ყველა კანონიერება ჩემს გრამატიკაშიო, ასე რომ შეიძლება თუ მოიძებნება ქართული ენაში არაკანონიერი ზმნაო. თანაც დასძენს სამღვთო წერილებზე გრამატიკის კანონების დამყარება შეუძლებელიო, რადგანაც არამც თუ ეტიმოლოგია, სიტყვის საქცევიც კი უცხო არის მომეტებულ ნაწილათაო. ასე რომ ახალი რედაქცია საჭიროა სამღვთო წერილისაო; თუ არ ბილწვენ ჩვენს ენას, მაშ რას შერებინან ეს უცხო ზრახვები: «შემიწყალენ ჩვენ» «იესოს შობასა დღესა იროდი მეფისათა», მის მაგიერ, რომ ესთქვათ: «შეგიწყალენ (ჩვენ)» «როდესაც იესო იშვა იროდი მეფის დროსა».

ამ სალიტერატურო ბაასმა მოიტანა და მინდა რომ ბ. ნანეიშვილის წერილებზე შესახებ პ. შ-ის წერილებისა ორიოდ სიტყვა ვთქვა: ბ. ნანეიშვილი ამტკიცებს ჩვენგან კარგად ცოდნას ლიტერატურისას. მაშ რა მიზეზია, რომ ქართველი ინტელიგენციის გონებითი ძალ-ღონე მარტო დღიურ ინტერესებზე და განხეთქის ფურცლებზე იღვწა? შურნალ-განხეთქის გარე რად არ არის ჩვენში გონებითი მოღვაწეობა? სამეცნიეროს არ ეკითხავე, პედაგოგიური სახელმძღვანელოები სად არის? მიჩვენეთ

ერთი საქართველოს პოლიტიკის, ეკლესიის და ლიტერატურის ისტორიის სამაგალითო სახელ-მძღვანელოები, რომ ჩვენმა ყმაწვილებმა პირველდაწყებითი ცნობები შეიძინონ თავიანთ ვინაობის შესახებ. საუბედუროდ არამც თუ საყმაწვილო ნაწერი, — სამეცნიეროზე ნულარას ვიტყვი, არც ის წიგნები გვაქვს თარგმნილი, რომელნიც საკუთრად ჩვენ შეგვეხებინან. ბროსეს ნაწერების თარგმნას შეგვიპირდენ და ისიც ვერ მოუხერხებიათ ჯერ.

რის ნაყოფი უნდა იყოს დღეს ამ გვარი მოვლენა, მართლა იმისი, რომ ჩვენს ლიტერატურის უმეცარნი ვართ, საზოგადოდ ჩვენი განუვითარებლობის თუ კერძოდ მარტო ქართულის უცოდინარობისა? ამის პასუხი მკითხველმა თავის თავს მოსთხოვოს. ახალი მეცნიერება ჩვენმა ინტელიგენციამ ცოტად თუ ბევრად რომ იცის, ეს ცხადია; მხოლოდ უმაღლესის სწავლის სიტკბოების ხილვა საწუთრომ სხვა ენაზედ ახვედრა მას; რომ სამშობლო ისტორიის და საზოგადოდ ლიტერატურის ცოდნა სუსტი უნდა იყოს, იქიდანა ჰსჩანს, რომ უძვირფასესი დრო ინტელიგენციის მომეტებულ ნაწილს გატარებული აქვს კლასიციზმის შესწავლაში...

პ. შ.
25 ოქტომბერი.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ღეთის მშობლის ეგვიპტეში გაქცევის მოწამე ხე. ჰქვდა ეგვიპტეში, მატარებელ წოდებულს ადგაზე, სდგას ერთი ძველი ხე, რომლის ჰქვამს, როგორც გარდმოდება ამბობს, ყოვლადწმიდა ქანწულმა მარამა დასუქნა თავის ღვთაებრივი ძიით, როდესაც ის ეგვიპტეში გაიქცა. ხედივს ეს ხე ნახალხურ

— ჰაი, ჰაი, რო ჩაიყარე.
— მარლი კარგია, ცოტას დაგწვავს, მაგრამ სისხლს მაშინვე შესწვეტს და დაბეჭილს ხორცსაც მოშუშავს.
ამ სიტყვების შემდეგ ისევ მოხვევს მიუბრუნდა და ჰკითხა:
— პური თუ არ გშინან?
— პური-კი მშინან, — უპასუხა ბეჭიამ.
პური უმცროსთაგანი გაბრუნდა, ამოიღო ხურჯინიდან პური, მოხარული კვერცხები, ქათამი და დაწარჩენებს მოუბრუნდა:
— თქვენც პატარას თუ არ შენაყრდები?
შველამ თანხმობა გამოაცხადა. სხენების აღვირები ისევ გადააცვს უნაგირის ტახტებს, რომ გაქცევა არ შესძლებოდათ და ქვეზედ ჩამოსდნენ. უმცროსმა მოიტანა საქმელი, პატარა კურჭლით შინაური არაყი და ერთს სიპს ქვავზედ «სიფრო» მოაწყო.
შველანი სთავაზობდნენ ბეჭიას, მზრუნველობით ექცეოდნენ, რადგან

ნაც მოხვევს სტუმარი იყო და ამასთანავე დაჭრილიცა.
პურის ჰამაზედ ბეჭიას კითხვით თავს არაფინ აძულდებდა, თუმცა ყველას გულით შეტყობა უნდოდა ან რა საქმე ჰქონდა, ან რისთვის დაეჭრაო.
ბეჭია ისე უამბობდა თავის ანბავს, რამდენათაც თითონ საჭიროდ სთვლიდა, მაგრამ მის გულში ჩახედვას არაფინ ცდილობდა. მოხვევმ შეატყობინა, რომ ის ოსმა ლალატით დასჭრა, გააგებინა, რომ ერთს ჩეჩნელთან, რომელიც ეხლა ქარიაში არის, მტრობა ჩამოუყარდა; უთხრა, რომ მასპინძელი არა ჰყვანდა და ამით გაათავა. მგზავრების შორის სამნი იყვნენ ჯარიახელები და მასპინძლის ხსენებაზედ სამთავ შემდეგის სიტყვებით მიამუშურეს:
— სტუმარი ღეთისაა, ჩვენსა წამოდი.
ბეჭიამ მადლი გადაიხადა, მაგრამ მასპინძლებს იმაზედ დაეა გაუხდათ, თუ სტუმარი ვის უნდა დარიჩნოდა? ისინი ბაასობდნენ, ცხარობდნენ, და

მესამის ცოლს ეკვნიანსა ხეჭა, როდესაც ის ეგვიპტეში იყო სწავლისა და დაუკანასკნელად დადგომამა ეკვნიან ამ ხეს შემოავლო მშვენიერა მესერი. შემდეგ იეზუიტებმა შეისუიდეს და ესლა მათი საკუთრება არის. იეზუიტები ამ ადგილზე ახირობენ ყოვლად წმიდა ქანწული მარამის სახელზე სამღვთველოს გაკეთებას და ინგლისის გამგებლისგანაც უკვე მიუღიათ ამაზე თანხმობა.

ახალი სასჯელი. მქსიეის ქალაქში გუანოქსუტოში მსატრობა ძალიან ცუდად იცინა; მაგრამ იქაური უფროსებისტემა მინც ზოგჯერ დაბეჭდავენ ხოლმე იქაურ და უცხო ქვეყნელ წარსინებულთა ზოარტრეტებს და, რადგანაც არაფინ არა მდომობს, რომ მის სახე დამსინჯებული გამოვიდეს, ამისთვის სამჯავრო დაწესებულებანი გადუწვეტენ ხოლმე დამსაქვეთ მათი ზოარტრეტების გახეთქებში დაბეჭდავენ. ამბობენ, რომ ამ ზომამ ძლიერ კარგი გაკლენა იქონია მცხოვრებლების ხსენაზედა, რადგანაც ეს სასჯელი ძალიან სასტიკ სასჯულად მიანხათ იქაო.

110 წლის ბებერი. კვდის წყაროზედ, სურამის ახლო, ცხსოვრობს თურქეთი მოხრეგებული დედაკაცი, მათა განგლამის ცოლი, რომელსაც ჩამომავლობა 360 სული ჰქვავს. თითონ 110 წლისაა და თვალთავან კარგად ჰხვავს.

სტენაზე კუპაზე შეშლა. საფრანგეთადგან იწერებან შემდეგს სავიარჯულს ამბავს, რომელიც მომხდარა ეტენეს ქალაქის თეატრში შიესის «ოც-და-ათი წელიწადი ერთი ქალაქის მოთამაშეს ცხსოვრებიაში» წარმოდგენის დროს.

ხსენებულს შიესში ყოფი დე-ჟურმანის როლს თამაშობდა ბ. დანტლი; ამის მეტად ამას ეს როლი არ უთამაშინა, და როდესაც ფარდა ახსდა მათეურებლები გააცრა იმისმა ხმამ და არა-

ერთმანეთს არწმუნებდნენ, რომ ყველაზედ უწინ არა მე დაეპატივე, არა მეო. ისინი სტუმრის წაყვანას ერთმანერთს ეცილებოდნენ და სათაკილოდ სთელიდნენ სტუმარი მეორესთვის გაეყოლებინათ.

ბოლოს ერთი წამოდგა და დაიძახა:

— მიდღეში აქ-კი არ დავრჩები, წილები იყარეთ და ვისაც შეგხვდება, სტუმარიც იმან წაიყვანოს.

— ძარგი, კარგი! მოისმა ყოველის მხრიდან.

— მაშ მე «გავიბუტები». საქვა იმანვე, ვინც წილის ყრა არჩია და გავიდა განხედ.

სამმა მოდავემ აირჩიეს წილები, დაუძახეს «გაბუტულს» და მის წინ სამი სხვა-და-სხვა სიდიდის კენჭი დასდევს. ახლად მოსულმა გადავლო კენჭებს თვალი და დაიწყა.

— ეს ბატარაი, უჩვენა მომცრო კენჭზედ, უმცროსია — უნდა გაჩუმდეს. — ეს კი ისეც დიდია — სტუმარი არ დააკლდების. მოდი და ისევ ამ შუათანას ჰყვანდეს.

— მე მერგო! სიხარულით წამოიძახა ოცის, ოც-და-ერთის წლის ყმაწვილმა ბიჭმა და ხელი გაავლო მოხვევს, თითქოს ეშინოდა, რომ არაფის წაერთო.

მრი მოდავე-კი დაღონდნენ, ჩაღუნეს თავები და უსიამოვნობის ნიშნად გვერდზედ გადაფურთხების მეტი ვეღარა მოახერხეს-რა.

მოხვევს უხაროდა, რომ ამისთანა გულუხვს მასპინძლებს შეხვდა, თუმცა იმათი საქციელი სრულიადაც არ აკვირებდა, რადგანაც ამ გვარს შემთხვევაში ისიც ასე მოიქცეოდა და უკანასკნელს საშუალებამდის ეცდებოდა სტუმარი სხვისთვის არ დაენებებინა-

ცოტა ლაპარაკისა და ხუმრობის შემდეგ ისინი შესდნენ ცხენებზედ, მასპინძელმა სტუმარი შემოისეა და გასწიეს ხატობას, სადაც წინადე მიდოდნენ.

ა. მოხუხბარიძე.
(შემდეგი იქნება)

